

9.10.2002

1163/4/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Tuula Aantaa

EPÄASIALLINEN MERKINTÄ LASTENSUOJELUN ASIAKASKERTOMUKSESSA

1

KANTELU

A arvostelee 9.5.2000 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamastaan kirjoituksesta sekä lisäksi kirjoituksistaan 31.5.2000, 11.7.2000, 25.7.2000, 9.8.2000, 29.9.2000, 13.10.2000, 20.10.2000, 27.10.2000, 5.2.2001, 21.2.2001, 30.4.2001, 13.7.2001 ja 22.5.2002 tarkemmin ilmenevällä tavalla useiden eri viranomaisten, erityisesti --- kunnan sosiaaliviranomaisten menettelyä ja päätöksiä vuonna 1994 syntyneen poikansa B:n kiireellistä huostaanottoa, huostaanottoa ja sijaishuoltoa, sijaishuollon muuttamista ym. koskevissa asioissa. A on lisäksi kirjoituksistaan tarkemmin ilmenevällä tavalla tyytymätön Etelä-Karjalan keskussairaalan lastenpsykiatrian yksikön, entisen Kymen läänioikeuden, Kouvolan hallinto-oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden, Lappeenrannan kärjäoikeuden, Kouvolan hovioikeuden, korkeimman oikeuden ja Lappeenrannan kihlakunnan kihlakunnansyyttäjän menettelyyn ja/tai päätöksiin poikaansa koskevissa asioissa.

Sosiaaliviranomaisten menettelyn osalta A pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan muun ohella sen, miksi sosiaalitoimistoon oli 10.12.1998 kutsuttu paikalle kaksi poliisia ja psykiatrian yksikön lääkäri. A arvostelee sosiaaliviranomaisia myös siitä, että nämä eivät olleet kertoneet hänelle hänen tyttärensä kuulemisesta lastensuojeluasiassa 8.9.1999 kesken koulupäivän. Lisäksi A katsoo lastensuojelun asiakaskertomuksen sisältävän häntä loukkaavia lausumia. Esimerkkinä hän mainitsee merkinnän 27.7.1999 "ymmärrystä vai täyttä ymmärrystä vailla?". A arvostelee vielä tapaa, jolla sosiaalitoimi käsitteli hänen 30.3.1999 päivätyn sosiaalitoimelle osoitetun lausuntopyyntönsä. Lisäksi A:n mielestä lausunnon antaminen Lappeenrannan kärjäoikeudelle lapsen huoltoa ym. koskevassa asiassa kesti liian pitkään.

A on liittänyt kirjoituksiinsa runsaasti asiaan liittyviä asiakirjoja.

2

SELVITYS

3

RATKAISU

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet, viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeusasiamies ei voi tätä tehtäväänsä suorittaessaan puuttua tuomioistuinten tai viranomaisten harkintavallassa oleviin ratkaisuihin, ellei harkintavaltaa ole ylitetty tai ellei sitä ole käytetty väärin. Oikeusasiamies ei voi myöskään kumota tai muuttaa viranomaisten päätöksiä eikä määrätä niitä muutettaviksi.

3.1

Kantelussa tarkoitetut eri viranomaisten ja tuomioistuinten päätökset

A on siis tyytymätön --- kunnan sosiaaliviranomaisten samoin kuin entisen Kymen lääninoikeuden ja nykyisen Kouvolan hallinto-oikeuden sekä korkeimman hallinto-oikeuden antamiin hänen poikansa kiireellistä huostaanottoa ja huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskeviin päätöksiin. Lisäksi hän arvostelee Lappeenrannan käräjäoikeuden, Kouvolan hovioikeuden ja korkeimman oikeuden lapsen huollon muuttamista ym. koskevassa asiassa antamia päätöksiä.

Olen tutustunut näihin päätöksiin ja totean käsityksenäni, että --- kunnan sosiaaliviranomaiset, mainitut hallintotuomioistuimet, Lappeenrannan käräjäoikeus, Kouvolan hovioikeus ja korkein oikeus ovat ratkaisseet niiden käsiteltävänä olleet kantelussa tarkoitetut asiat niille lain mukaan kuuluvan harkintavallan rajoissa. Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että ne olisivat menetelleet nyt kyseessä olevissa asioissa lainvastaisesti tai muutoin tavalla, joka antaisi minulle laillisuusvalvojana aihetta toimenpiteisiin. Minulla ei ole mahdollisuuksia ryhtyä arvioimaan uudelleen näissä asioissa aikanaan esitetyn näytön riittävyttä.

A on vielä tyytymätön Lappeenrannan kihlakunnan kihlakunnansyyttäjän 17.4.2001 tekemään esitutkinnan keskeyttämistä koskevaan päätökseen 01/100 kunnianloukkausta koskevassa asiassa. Myös tältä osin totean, tutustuttuani tähän päätökseen sekä Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen minulle asiassa toimittamaan esitutkinnan asiakirja-aineistoon, että kihlakunnansyyttäjä ei ole ylittänyt hänelle kuuluvaa harkintavaltaa taikka menetellyt muutoinkaan lainvastaisesti tai velvollisuuksiaan laiminlyöden keskeyttäessään kyseisen esitutkinnan.

3.2

Sosiaaliviranomaisten menettely

3.2.1

Neuvottelutilaisuus sosiaalitoimistossa 10.12.1998

A on siis kirjoituksestaan tarkemmin ilmenevin perustein tyytymätön siihen, että sosiaaliviranomaiset kutsuivat kaksi poliisia ja lääkärin sosiaalitoimistossa 10.12.1998 pidetyn hänen poikansa kiireellistä huostaanottoa koskeneen neuvottelutilaisuuden ajaksi.

Asiakirjojen mukaan hänen poikansa oli tuolloin Etelä-Karjalan keskussairaalan lastenpsykiatrian osastolla tutkimuksissa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn vuoksi. A:n ja osaston välille syntyneiden, asiakirjoista tarkemmin ilmenevien erimielisyyksien vuoksi sairaalasta otettiin puhelimitse yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin ja lapsi otettiin 10.12.1998 tutkimusjakson toteutumisen turvaamiseksi kiireellisesti --- kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan huostaan. Lastenpsykiatrian osastolta puhelimitse äidin silloisesta mielentilasta saadun tiedon perusteella lastensuojeluviranomaiset olivat pyytäneet poliisit paikalle tilanteen turvaamiseksi. Lääkäri oli kutsuttu äidin tilanteen arvioimiseksi ja hänen mahdollisesti tarvitsemansa hoidon järjestämiseksi. Asiakirjoista ilmenee, että A itse pyysi poliiseja ja lääkäreitä olemaan läsnä neuvottelutilaisuudessa.

Käytettävissäni olevien asiakirjojen perusteella en voi pitää sosiaaliviranomaisten menettelyä tässä asiassa moitittavana.

3.2.2

Tyttären mielipiteen selvittäminen lastensuojeluasiassa 8.9.1999

Lastensuojelun asiakaskertomuksen mukaan sosiaalityöntekijä kuuli 8.9.1999 koulun terveydenhoitajan läsnäollessa A:n tyttäreltä tämän koululla lastensuojeluasiassa. Asiakirjoista ei ilmene, että A:ta olisi etukäteen informoitu asiasta.

Sosiaalityöntekijältä saadun selvityksen mukaan sosiaaliviranomaisten tietoon oli saatettu seikkoja, joiden johdosta myös tyttären olosuhteiden selvittäminen ja mahdollisten tukitoimien tarpeen arvioiminen edellytti hänen kuulemistaan asiassa.

Lastensuojelulain 12 §:n mukaan sosiaalilautakunnalla on velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin, jos lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lain 10 §:n mukaan lapsen etua selvitettäessä on otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipiteet sekä perehdyttävä lapsen kasvuoloihin. Lastensuojelulain 9 §:n mukaan perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lastensuojelun työntekijöiden tehtävänä on siis esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen saatuaan tarkistaa kussakin yksittäisessä tapauksessa lapsen olosuhteet ja arvioida lapsen edun mukaisten tukitoimien tarve. Käsitteisenä mukaan lapsen ja hänen perheensä olosuhteiden selvittäminen tulee lähtökohtaisesti tehdä yhteisymmärryksessä lapsen huoltajien kanssa. Lapsen edun niin vaatiessa lapsen mielipiteen ja olosuhteiden selvittäminen voi kuitenkin tapahtua ilman huoltajaakin. Sosiaaliviranomaisten harkinnassa on, mitä toimenpiteitä lapsen etujen selvittäminen kussakin yksittäistapauksessa vaatii.

Sittemmin vuoden 2001 alussa voimaan tullut laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sisältää säännökset myös alaikäisen asiakkaan asemasta. Lain 10 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Saman pykälän 2 momentin mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa tulee ensisijaisesti toteuttaa lapsen etu. Pykälän 3 momentissa on oikeusohje tilanteisiin, joissa huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan edut ovat ristiriidassa lapsen etujen kanssa.

Saamani selvityksen perusteella en katso käyneen ilmi, että --- sosiaaliviranomaiset olisivat myöskään tässä asiassa menettäneet tavalla, joka antaisi minulle laillisuusvalvojana aihetta toimenpiteisiin.

3.2.3

Asiakaskertomuksen merkintä 27.7.1999

Kantelussa yksilöity A:ta koskeva merkintä lastensuojelun asiakaskertomuksessa 27.7.1999, joka liittyy A:n kuulemiseen hänen poikansa sijaishuollon muutosasiassa, kuuluu seuraavasti: " A vastustaa. A on puheissaan vuolaan monisanainen ja ristiriitainen, samanlaista syyttelyä lapsen isää ja sos.toimea jne kohtaan kuin aiemminkin. Lipsuu kokoajan varsinaisesta asiasta, kokoajan puolustuskannalla". Lisäksi siinä todetaan lopuksi sitaateissa "Ymmärrystä vai täyttä ymmärrystä vailla?".

Sosiaalityöntekijän mukaan asiakaskertomukseen tehtävät merkinnät ovat ensisijaisesti tarkoitettuja sosiaalityöntekijöiden muistiinpanoiksi/työvälineeksi. Kyseinen sitaateissa ollut lausuma "Ymmärrystä vai täyttä ymmärrystä vailla?" olikin hänen mukaansa lähinnä hänen henkilökohtainen näkemyksensä A:n silloisesta mielentilasta sekä muistutus siitä, että asiaa tulee jatkossa selvittää, koska sillä voi olla oma merkityksensä A:n lasten asioista päätettäessä. Lausumalla ei

sosiaalityöntekijän mukaan ollut missään nimessä tarkoitus loukata A:ta. Sosiaalityöntekijän mukaan sosiaalitoimistossa on A:n kantelun johdosta keskusteltu mm. asiakaskertomukseen tehtävien merkintöjen sanavalinnoista ja asiaan tullaan jatkossa kiinnittämään tarkempaa huomiota.

Viranomaisen on hyvän hallintotavan mukaan käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Kielenkäytön asiallisuus merkitsee käsitykseni mukaan muun muassa sitä, ettei hallinnon asiakkaaseen kohdisteta loukkaavia tai halventavia sanontoja tai ilmaisuja. Tämä vaatimus koskee luonnollisesti myös viranomaisen asiakirjoissa käytettyä kieltä.

Pidän kyseistä kirjausta sanavalinnaltaan epäasiallisena huolimatta siitä, että siihen ei ole sosiaalityöntekijän mukaan sisällynyt minkäänlaista loukkaamisen tarkoitusta. Jos tarkoitus on ollut viitata A:n silloisten olosuhteiden merkitykseen lastensuojelutoimenpiteissä, siinä ei ole mielestäni onnistuttu. Koska asiakaskertomusten merkintöjen sanavalintoja tullaan sosiaalityöntekijän mukaan jatkossa tarkoin harkitsemaan, tydyn kiinnittämään hänen huomiotaan vastaisuudessa asiakaskertomusten merkintöjen asiallisuuteen.

Käsitykseni mukaan asianmukaiset ja virheettömät merkinnät viranomaisen asiakirjoissa edistävät omalta osaltaan sekä asiakkaan oikeusturvaa että luottamuksellisen asiakassuhteen syntymistä ja ylläpitoa. Kiinnitän myös Joutsenon kunnan sosiaalitoimen huomiota siihen, että henkilökuntaa tulee riittävästi opastaa myös hyvän hallintotavan vaatimuksista viranomaisen kielenkäytössä.

3.2.4

A:n 30.3.1999 päivätyyn lausuntopyynnön käsittely

Asiakirjojen mukaan A esitti sosiaalitoimelle toimittamassaan 30.3.1999 päivätyssä lausuntopyynnössään useita kysymyksiä silloisista pääsiäisjärjestelyistä. Näitä kysymyksiä käsiteltiin 27.4.1999 sijoituspaikassa pidetyssä hoitosuunnitelmapalaverissa, johon osallistuivat sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös lapsen isä ja sijoituspaikan henkilökuntaa. Raportti palaverista toimitettiin mm. A:lle, pojan isälle ja sijoituspaikan edustajalle.

Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan A:n kysymykset liittyivät tapahtumiin, jolloin hänen poikansa oli --- sosiaali- ja terveyslautakunnan huostassa ja sijoitettuna --- . Koska sosiaaliviranomaisten mielestä A:n kysymykset liittyivät hänen poikansa hoitoon ja huolenpitoon ja näin myös olennaisesti hänen hoitosuunnitelmaansa, katsottiin asianmukaiseksi käsitellä kysymyksiä kaikkien lapsen arjesta tuolloin vastanneiden tahojen kesken.

Selvityksen perusteella katson, että asiassa ei ole tältä osin ilmennyt sellaista, mihin minun tulisi laillisuusvalvojana puuttua.

3.2.5

Sosiaali- ja terveyslautakunnan selvitys käräjäoikeudelle

Asiakirjojen mukaan Lappeenrannan käräjäoikeus pyysi 22.12.1998 --- kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalta lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 16 §:n mukaista lausuntoa asiassa. Asiakirjojen mukaan lautakunta antoi siltä pyydetyt lausunnot 10.5.2000. Lausunnot ilmenee tarkemmin muun muassa se, miten se on valmisteltu ja missä laajuudessa asiaan osallisten kanssa on työskennelty.

Käytettävissäni olevien asiakirjojen perusteella minulla ei ole huomauttamista lausunnon valmisteluun tai sen sisältöön. Lausunnon laatiminen kesti yli neljä kuukautta. En pidä tätä aikaa asian laatu ja selvityksen antamisen edellyttämät toimet huomioon ottaen moitittavana pitkinä.

3.3

Etelä-Karjalan keskussairaalan lastenpsykiatrisen osaston menettely

Asiakirjojen mukaan kantelijan poika (B) oli Etelä-Karjalan keskussairaalan lastenpsykiatrian poliklinikantutkimuksissa 16.7.1998 alkaen ja lastenpsykiatrisen osaston tutkimuksessa 7.12.1998 - 29.1.1999 välisen ajan, osastosulkuja lukuun ottamatta, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn vuoksi.

Tutkimusjakson tapahtumat lastenpsykiatrian poliklinikalla ja osastolla ilmenevät tarkemmin käytettävissäni olevista B:n lastenpsykiatrian sairauskertomuksesta ja sen liitteistä sekä Etelä-Karjalan keskussairaalan lastenpsykiatrian vastuuyksikön asiassa antamasta selvityksestä.

Olen tutustunut näihin asiakirjoihin. Niiden perusteella en ole voinut todeta B:n ko. poliklinikkatutkimuksessa tai lastenpsykiatrian osastotutkimuksessa sellaista, mihin minun tulisi laillisuusvalvojana puuttua.

Siltä osin kuin A on tyytymätön siihen, että B:lle ei pyynnöistä huolimatta tehty sairaalassa kirjallista henkilökohtaista hoitosuunnitelmaa, totean, että Etelä-Karjalan keskussairaala ei ole ollut velvollinen laatimaan tällaista hoitosuunnitelmaa A:n vaatimuksesta. Potilaan asemasta ja oikeudesta annetun lain (785/1992) mukaan alaikäisen potilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on sen sijaan annettava selvitys alaikäisen potilaan terveydentilasta, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä alaikäisen hoitamisesta. Selvitys on annettava siten, että huoltaja tai muu laillinen edustaja riittävästi ymmärtää sen sisällön.

Asiakirjojen mukaan A:lle on 17.12.1998 annettu suullisesti vastaus hänen kirjallisesti esittämäänsä vaatimukseen.

Näin ollen ja koska A ei ole väittänyt, että hän ei olisi saanut suullisesti selvitystä poikansa tilanteesta, kirjoitus ei anna minulle tältäkkään osin aihetta enempään.

4

TOIMENPITEET

Edellä sanotun perusteella totean johtopäätöksenäni, että kantelussa ei ole tullut ilmi seikkoja, jotka edellyttäisivät muita toimenpiteitäni kuin että kiinnitän sosiaalityöntekijän ja --- kunnan sosiaalitoimen huomiota edellä kohdassa 3.2.3 sanottuun. Muilta osin kantelu ei siis anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Palautan kirjoitusten liitteet oheisena.